

Retfærdighed for at genoprette roen

VERDENS STRAFFE : Oprindelige kulturer i New Zealand, Australien og Canada har i mange år tacklet kriminalitet ved at bringe offer og gerningsmand sammen. Det har inden for de seneste 30 år bredt sig til store dele af verden

Af Laura Elisabeth Schnabel

Den hvide fjer går fra hånd til hånd. Alle er samlet i forsamlingshuset for at diskutere, hvad der er sket, og hvad der kan gøres ved problemet. Den, som har fjeren i hånden, har ret til at tale.

Sådan nærmer nordcanadiere sig lidt efter lidt en løsning på tyveri, vold eller andre former for kriminalitet. Hvis ikke en løsning findes i rundkredsen, går sagen videre til det normale straffesystem.

Oprindelige befolkningsgrupper i Canada, New Zealand og Australien har i mange år løst konflikter og kriminalitet på lignende måder. Alle tre lande har det fælles problem, at der er en overrepræsentation i fængslerne af henholdsvis indianere, maorier og urbefolkningen i Australien. I New Zealand er maorierne en minoritet, som hver syvende newzealænder tilhører. Men i fængslerne er de overrepræsenterede og tæller halvdelen af pladserne.

For at komme det problem til livs har samfundet skævet til, hvordan maorierne gennem mangeårige traditioner har løst kriminalitet ved konfliktløsning mellem parterne. Domstole, som vi kender fra moderne vestlige retssamfund, har slet ikke været inde i billedet.

- I New Zealand havde maorierne en tradition for såkaldte familiekonferencer. Hvis en havde forbrudt sig mod samfundets normer, indkaldte man alle familiemedlemmer, venner og andre, der havde noget at skulle have sagt. Så satte man sig sammen med dem, det var gået ud over, og gerningsmanden og prøvede at finde en løsning på problemet, siger Jesper Ryberg, professor i praktisk filosofi og leder af Forskergruppen for Straf og Etik ved Roskilde Universitetscenter.

Man havde særligt problemer med unge kriminelle blandt det oprindelige new zealandske folkefærd, som vanen tro blev stillet for en domstol efter vestligt forbillede. Men intet hjalp på den høje kriminalitet. I løbet af 1980'erne introducerede man derfor de såkaldte familiekonferencer som en del af straffesystemets behandling af ungdomskriminelle, og i dag er elementer af maori-loven et helt naturligt alternativ til det new zealandske straffesystem.

Kernen er, at offeret, gerningsmanden, deres familier, politi og andre vigtige parter sammen finder en måde at løse konflikten på. Konflikten eller kriminaliteten, der kan være alt fra hærværk og tyveri til grov vold, skal ikke løses mellem stat og gerningsmand som i det traditionelle vestlige straffesystem. En familie kan for eksempel mødes med de teenagere, der brød ind i deres hjem, for at udtrykke deres følelser og finde en løsning på konflikten - og det kan være alt fra at betale penge

eller hjælpe med at male offerets carport, hvis der er tale om hærværk. I grove tilfælde af kriminalitet ser man eksempler på forældre, der mødes med manden til deres myrdede datter.

En af New Zealands store fortalere for systemet, der kendes som restorative justice - genoprettende retfærdighed på dansk - er Jackie Katounas.

Hun arbejder ved New Zealands fængsler for Prison Fellowship - en kristen verdensomspændende organisation, der arbejder ud fra principperne i restorative justice. Jackie Katounas fremhæver, at restorative justice er en måde, hvor offeret bliver hørt og har indflydelse på konflikten's løsning. Samtidig holdes gerningsmanden ansvarlig - ikke over for systemet eller samfundet, men over for offeret.

- Jeg tror, alle former for kriminalitet egner sig til at blive tack-let ud fra tanken om restorative justice. Men nogle typer kræver mere varsomhed. Pædofili kan eksempelvis ikke altid løses på den måde, og hvis man alligevel prøver, må man være ekstremt varsom, siger hun.

Maoriernes måde at løse konflikter ved forsoning på har siden været springbræt for restorative justice, som i 1970'erne spredte sig til store dele af verden. Det var en helt ny tankegang inden for det kriminelle område, som stod i skarp kontrast til den fremherskende tanke i Vesten om at straffe gerningsmanden hårdt, fordi han simpelthen havde fortjent det.

Fælles for alle fortalere for restorative justice er, at de stiller sig kritiske overfor, at det eksisterende vestlige straffesystem, blindt ses som det mest naturlige. Det fortæller cand.mag. i filosofi og videnskabsteori Jakob Holtermann, som skriver en afhandling om restorative justice. Han fremhæver, at det vestlige retssystem ser det som statens opgave at straffe forbryderen, mens man helt trækker offeret helt ud af ligningen. Men det er i virkeligheden et kunstigt og tillært retfærdighedsbegreb og ikke historisk funderet som restorative justice.

- Som regel begrundes straf enten med, at den simpelthen er fortjent, eller med, at den gavner ved at forhindre yderligere kriminalitet. Den bagvedliggende tanke ved restorative justice nærmer sig tanken om, at straf skal gavne - men i en lidt ny form. Man har udvidet viften af konsekvenser. Traditionelt har man haft for øje, hvordan man undgår ny forbrydelse ved at straffe, men i restorative justice ser man på mange flere konsekvenser som offerets tilfredshed og genopretning af lokalsamfund, siger Jakob Holtermann.

Et af de lande, hvor den forsonende tanke særligt har fået sin gennemslagskraft, er Norge, som har stor succes med de såkaldte konfliktråd. Siden 1992 har Norge haft en konfliktrådslov. I dag har alle kommuner konfliktråd, som alene i 2005 behandlede mere end 8000 sager, lige fra tyveri og hærværk til vold mellem bander og konflikter på skoler.

Den norske professor i kriminologi ved Universitetet i Oslo, Nils Christie, er stor fortaler for restorative justice. Han mener, man bør udbrede metoden til også at gælde alvorlig kriminalitet som grov vold og voldtægt - så længe gerningsmanden erkender sig skyldig og sammen med offeret er villig til at indgå i konfliktløsning.

- Det vestlige straffesystem fængsler kriminelle og påfører dem på den måde smerte uden et egentlig formål. Straffesystemet er blevet masseproducent af fanger. Men i velfærdsstater eller i samfund, der betegner sig selv som kristne, hører det ikke hjemme bevidst at påføre andre

mennesker smerte. Det stemmer ikke overens med centrale værdier som venlighed og tilgivelse, siger han.

Jakob Holtermann understreger, at fortalere for tankegangen ofte begrundes restorative justice ved enten at henvise til erfaringerne fra oprindelige kulturer. Eller også henviser de til det kristne retfærdighedssyn.

- Nogle fortalere argumenterer ud fra et bibelsk retfærdighedssyn. Normalt bliver princippet om "øje for øje og tand for tand" kaldt det klassiske, bibelske retfærdighedsbegreb, som mange refererer til, når kriminelle har fortjent at blive straffet. Men den store fortaler for restorative justice, Howard Zehr, læser ikke Bibelen på samme måde. Han mener, at man i kristendommens begreber om tilgivelse og nåde kan finde et udgangspunkt for, hvordan man bør håndtere forbrydelse. Her ser han paralleller til princippet om forsoning i restorative justice, siger Jakob Holtermann .

Howard Zehr, der er professor i sociologi og restorative justice ved Eastern Mennonite University i USA, medgiver, at restorative justice har sine rødder i oprindelige kulturer som maorierne i New Zealand. Samtidig afviser han, at Bibelen lægger op til at straffe ud fra princippet om "øje for øje og tand for tand".

- Mange ser Bibelen som særligt straffende: Vi skal leve retskaffent, ellers bliver vi straffet. Vi har brug for at blive frelst for at undgå den ultimative straf - Jesus døde for at tage vores straf på sig. Men hvis man læser Bibelen uden dette forudindtagede syn, kan man se, at det altdominerende tema er den genoprettende retfærdighed.

- På trods af vores fejl og synder er Gud ikke opgivende over for os. Det er et af korsets vigtigste bud. Det centrale i Bibelen er ikke øje for øje - det forekommer kun tre gange i Det Gamle Testamente. Det er nærmere "shalom" - at leve i det rigtige forhold med hinanden. Og ordet shalom forekommer omkring 350 gange, siger han.

schnabel@kristeligt-dagblad.dk

Fakta: Verdens straffe

- Der findes en bred vifte af forskellige måder at straffe kriminelle på rundt i verden. Men er der også forskellige formål med at straffe? Findes den korrekte og anerkendte måde at straffe på, og er det i så fald den rigtige? Kristeligt Dagblad tager i serien "Verdens straffe" på rundrejse i nogle af verdens forskellige straffeformer for at undersøge straffens globale ansigt.

Dette er den femte artikel i serien, som i sin helhed kan læses på

kristeligt-dagblad.dk

Billedtekst: Maoriernes måde at løse konflikter på - ved forsoning - har siden 1970'erne spredt sig til store dele af verden fra New Zealand. Her er det dog en demonstration for maoriernes førsteret til vådområder. - Foto: Scanpix.